

Onderwerp

Uitvoeringsprogramma religieus erfgoed

Opsteller	Mayke Haaksman	Behandeldatum	13 december 2022
Programma	Cultuur en Cultureel erfgoed	Status	Openbaar
Portefeuillehouder	T.F.A. van Elferen		

Advies

1. Het *Uitvoeringsprogramma aanpak religieus erfgoed* vast te stellen, waarin is omschreven wat we de komende jaren doen voor instandhouding van ons religieus erfgoed, met de volgende onderdelen:
  - a) Een afwegings- en transformatiekader voor herbestemmingsprocessen;
  - b) Het instellen van een aanspreekpunt binnen de gemeentelijke organisatie;
  - c) In overleg gaan met religieuze organisaties over het meedenken over nevengebruik ten behoeve van extra inkomsten voor instandhouding van religieuze monumenten.
  - d) Het verlenen van een eenmalige bijdrage aan het masterplan van de Stevenskerk en het onderzoeken van de mogelijkheden om de rol van de Stevenskerk in het vertellen van het Nijmeegse verhaal in onze nieuwe subsidieregeling op te nemen.
2. De brief aan de raad over het uitvoeringsprogramma religieus erfgoed met bovenstaande onderdelen vast te stellen.
3. Kennis te nemen van het rapport *Programma aanpak religieus erfgoed* van Spectrum/Elan en Gelders Genootschap, dat de basis is geweest voor het Uitvoeringsprogramma.

Aanleiding

In 2018 is in de Stevenskerk de samenwerkingsovereenkomst 'Toekomst religieus erfgoed' ondertekend, door onder ander de Minister van OC&W, provincies, gemeenten, belangenverenigingen en het Interkerkelijk Contact in Overheidszaken. Met de ondertekeningen van de overeenkomst gaven de partijen aan zich in te zullen zetten voor het behoud van religieus erfgoed. Het doel van het rijksprogramma was het ontwikkelen van een duurzaam toekomstperspectief voor kerken in Nederland. De rijksoverheid heeft voor de aanpak geld beschikbaar gesteld, onder andere voor gemeenten voor het opstellen van kerkenvisies. Kennis, duurzaamheid, toegankelijkheid en draagvlak waren de andere programmaliijnen vanuit het Rijk.

In maart 2019 heeft ons college de Agenda Religieus Erfgoed vastgesteld. Met de Agenda is in beeld gebracht wat er in Nijmegen speelt rondom religieus erfgoed, zijn er contacten gelegd met de eigenaren en is het vraagstuk in beeld gebracht. Ook is een aanzet gegeven voor onze mogelijke rol bij religieus erfgoed.

De Agenda bevat aanbevelingen en actiepunten voor een goede omgang met religieus erfgoed. Eén van de beoogde acties is het opstellen van een visie voor de aanpak van religieus erfgoed. We hebben de bureaus Spectrum/Elan en Gelders Genootschap de opdracht gegeven deze visie op te stellen. Dit heeft geresulteerd in het rapport *Programma aanpak religieus erfgoed*. Dit rapport heeft als uitgangspunt gediend voor het

Collegevoorstel

Uitvoeringsprogramma aanpak religieus erfgoed dat thans voor ligt. We informeren de raad over het uitvoeringsprogramma en de keuzes die we maken.

Beoogde impact

In de doelenboom staat de ambitie: *We zijn de oudste stad van Nederland, met een rijke historie en eigen karakter. We benutten dit unieke erfgoed om de aantrekkelijkheid van onze stad voor (nieuwe) bewoners, bedrijven en bezoekers te vergroten en hen nog sterker te verbinden aan onze stad.*

Eén van de doelen hierbij is: “We zorgen voor bescherming en instandhouding van ons erfgoed.” Hierbij staat de activiteit: “We stellen de visie religieus erfgoed vast en we borgen de resultaten ervan in ons beleid.” Met het uitvoeringsprogramma geven we aan hoe we de komende jaren om willen gaan met religieus erfgoed en wat we doen om dit erfgoed in stand te houden.

Argumenten

1.1 Doel

Het doel van het *Programma aanpak religieus erfgoed* is behoud van de identiteit van Nijmegen door waardevolle en karakteristieke religieuze gebouwen voor de toekomst te behouden. We gaan zorgen voor:

1. Het in stand kunnen houden van het religieuze erfgoed;
2. Om voor voldoende inkomsten voor instandhouding van de monumentale gebouwen te kunnen zorgen denken we mee over de sociaal-maatschappelijke rol van geloofsgemeenschappen.
3. Het faciliteren van herbestemmingsprocessen door onder andere het toepassen van een afwegings- en transformatiekader.

Met instandhouding bedoelen we dat de gebouwen behouden blijven, ofwel door middel van de religieuze functie, eventueel aangevuld met nevenfuncties, of wel door middel van een herbestemming.

Door het vaststellen van een uitvoeringsprogramma maken we duidelijk hoe we ons religieus erfgoed de komende jaren in stand willen houden, maken we inzichtelijk hoe we herbestemmingsprocessen willen doorlopen en welke rol wij als gemeente hebben bij het religieus erfgoed.

1.2 Belang instandhouding religieus erfgoed

Het religieus erfgoed is voor Nijmegen een belangrijke categorie cultureel erfgoed. De religieuze gebouwen dragen bij aan de identiteit van de stad en ze vertegenwoordigen de verschillende religieuze gemeenschappen. De binnenstadskerken maken veelal al sinds de middeleeuwen deel uit van onze stad. De grote katholieke kerken en kloosters bepalen vanaf het einde van de 19de eeuw de skyline van Nijmegen. We staan niet voor niets bekend als ‘Rome van het Noorden’. Maar ook de gebouwen van andere religies, zoals de synagoge en moskeeën, zijn onderdeel van de geschiedenis van onze stad. Na de Tweede Wereldoorlog was Nijmegen net als de rest van Nederland verzuild en kreeg elke wijk meerdere kerken - protestants en katholiek - met bijbehorende voorzieningen als scholen en wijkcentra. Deze religieuze ensembles vormen de middelpunten van de wederopbouwwijken.

Van de eenendertig religieuze gebouwen heeft bijna twee derde een monumentenstatus. Er zijn tien rijksmonumenten en acht gemeentelijke monumenten. Twee gebouwen zijn

Collegevoorstel

onderdeel van ons beschermingsprogramma en komen in aanmerking voor bescherming als gemeentelijk monument.

1.3 Ankerpunten

Los van het erfgoedbelang zijn de religieuze gebouwen ook belangrijke ankerpunten in wijken. Behalve de kerkgangers zelf, hechten ook buurtbewoners sterk aan “hun” kerk. Puur de aanwezigheid van zo’n gebouw geeft een wijk identiteit en biedt een gevoel van vertrouwen. Het zijn herkenningspunten, vertrouwde bakens en rustplaatsen in de dagelijkse hectiek.

Wij vinden het van belang dat de religieuze gebouwen deze identiteitsbepalende ontmoetingsplekken in de wijken blijven. Ook in het geval ze hun huidige religieuze gebruik verliezen en een nieuwe functie krijgen.

1.4 Stevenskerk

Bij de behandeling van de Erfgoedagenda 2018 is de toezegging gedaan om in de visie over religieus erfgoed expliciet aandacht te besteden aan de Stevenskerk. In het uitvoeringsprogramma worden voorstellen gedaan voor de Stevenskerk. Hierbij plaatsen we de opmerking dat de problematiek van de Stevenskerk anders is dan van andere religieuze gebouwen en dat onze gemeentelijke bijdrage zich vooral richt op de rol die de Stevenskerk inneemt in de profilering van Nijmegen als oudste stad van Nederland.

Kanttekeningen

Het faciliteren van herbestemmingsprocessen valt binnen de bestaande ambtelijke capaciteit. Hierbij gaan we ervan uit dat het om slechts 1 of 2 herbestemmingen per jaar gaat. Bij meer gelijktijdige herbestemmingsprojecten is er onvoldoende ambtelijke capaciteit beschikbaar.

Financiën

Voor subsidiëring van het Masterplan van de Stevenskerk is budget beschikbaar. Het voorstel voor een instandhoudingsregeling voor religieuze gebouwen zullen we meenemen in ons voorstel voor een subsidieregeling voor erfgoed.

Vervolg

We informeren de eigenaren van religieuze gebouwen over het *Uitvoeringsprogramma aanpak religieus erfgoed* en de keuzes we gemaakt hebben. We organiseren hiervoor een netwerkbijeenkomst. Ook willen we tijdens deze netwerkbijeenkomst een aantal onderwerpen uit het uitvoeringsprogramma bespreken.

Bijlage(n)

Uitvoeringsprogramma aanpak religieus erfgoed
Rapport *Programma aanpak religieus erfgoed* van Spectrum/Elan en Gelders Genootschap
Paspoorten religieuze gebouwen Nijmegen
Herbestemde religieuze gebouwen Nijmegen
Handreiking energie besparen kerken